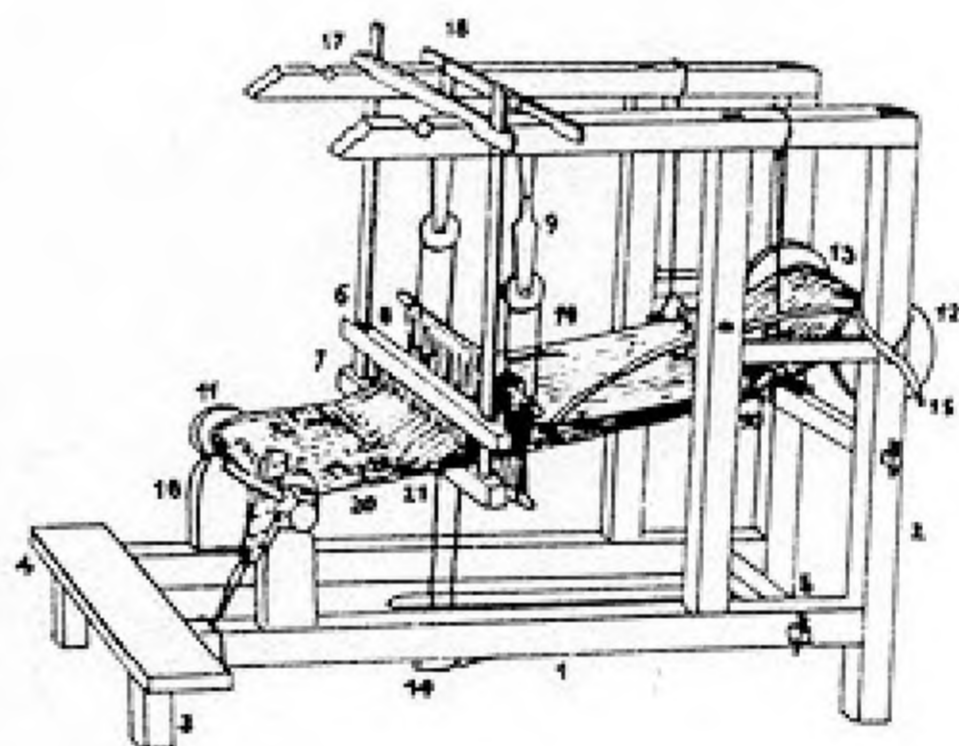
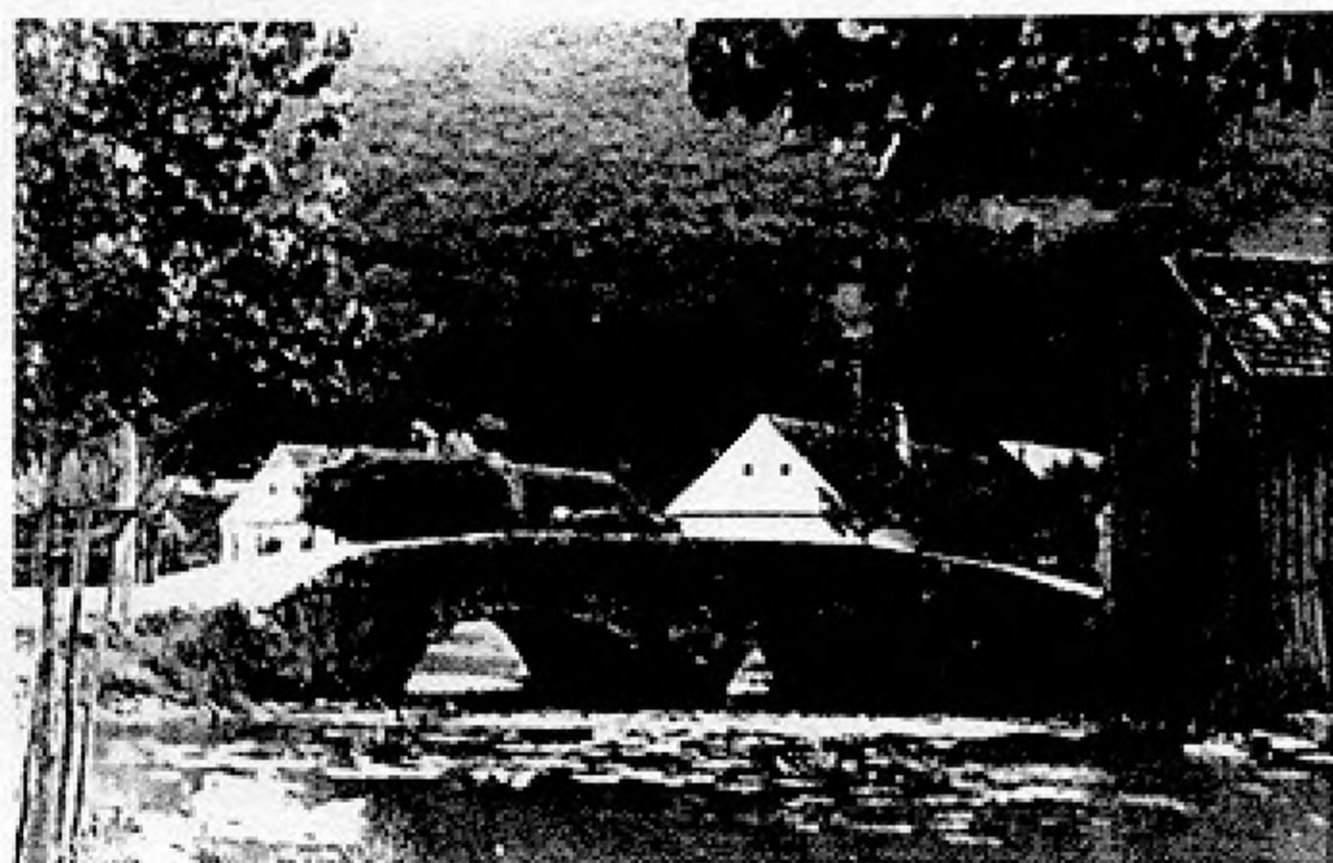

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

8. füzet, 1998

**Kiadja: a SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft., a
jósvafői tájház (Falumúzeum) létrehozója és
üzemeltetője**

Szerkesztette: Szablyár Péter

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

A márciusi tervek valóra váltak, a tájház helyi ipart bemutató kiállítási helyiségében (volt istálló) 1998. március 15-én megnyílt a négy tablóból álló szerény kis emlékkiállítás. A tájházi kis színpad nemzeti színlí zászlokba burkolódzott, ezen hangzottak fel a népdalkör Kossuth nótái és a tanuló ifjúság műsora. Ünnepi beszédet Varga László polgármester mondott. Ezt követően tekintették meg a megjelentek a kiállítást, amelynek mottójául Kossuth Lajos idézetét választottam: „Mert vannak dolgok, melyeknek emlékezete nélkül nincsen jövő” (1845). A kiállítás bemutatja a felvidéki hadjárat helyi vonatkozásait, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor itt jártának emlékeit és Baksay Dániel – 48-as honvéd – tevékenységét. Sajnálatos, hogy ez a „történet” az 1998-as Jósvafői Hírmondó polgármesteri számvetéséből és esemény-naptárából is kimaradt.

Örvendetes nyár eleji esemény volt, hogy a lelkes szombathelyi főiskolás csapat Barna János és Szőke Ferenc vezetésével befejezte a cséplőgép restaurálását, így a falunapok óta a látogatók már megtekinthetik, az előtte felállított járgánnyal együtt.

A tájház udvarának É-i felében is újabb látványosság épült. Kontra László nagyvonalú adományaként ide telepítettük át az eddig a malom udvarán állt – jellegzetes – csirke-disznóól együttest.

A Helytörténeti Füzetek új szerzőpárost is köszönhet, a templom régészeti feltárását végző Fülöp András – Simon Zoltán itt adja közre beszámolóját a templom területén 1996-97-ben végzett műemléki kutatásokról, amely igen meglepő és érdekes eredménnyel zárult.

Ismét szerzőink között köszönhetem Nadanicsek Imrénét (sz. Gereguly Piroskát), aki a községben fellelhető szólásokat, közmondásokat gyűjtötte egy (hatalmas) csokorba. Remélem, hogy lelkes gyűjtő munkáját folytatja!

Budapest-Jósvafő, 1998.szeptember

Szablyár Péter

Ez a kiadvány bolti terjesztésre nem kerül. Másolása nem tilos, inkább megtisztelő. Készült 60 számozott példányban, ez a .példány!

Fülöp András – Simon Zoltán:

**Beszámoló a jósvafői református templom területén végzett 1996-97. évi
műemléki kutatásokról**

Jósvafő község védett műemlékei között kiemelkedő helyet foglal el a református templom, mely a falu fölött nyugatra emelkedő domboldalon található. Az épület állagmegóvási munkái miatt – melyekre elsősorban az épület komoly nedvesedése miatt került sor – szükségessé vált a templom környezetének tereprendezése. Mivel a földelhordás annak a veszélyével járt, hogy a templom körül esetleg régészeti rétegek pusztulnak el, a munkálatokat megelőzően szondázó régészeti ásatásra volt szükség. E feltárásokat az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ régészeiként végeztük 1996 és 1997. őszén. A régészeti munkák mellett sort keríthettünk a templom műemléki falkutatására is. A fokozott óvatosságra már csak azért is szükség volt, mert írott adatokkal rendelkezünk egy, a mainál korábban itt álló templomra. Lássuk, miről vallanak az írott források!

Történeti adatok

A falu középkori eredetét számos oklevél bizonyítja: nevét 1340-ben, 1436-ban, 1487-ben emlegetik *Ilswafeu*, *Ilshuafew*, *Olswafew*, *Jolswafew* alakban. A falu birtokosáról, a jósvafői Tekes családról tudjuk, hogy 1473-ban – több más falu mellett – e község birtoklásáról egyezkedik a Pataki és Martonosi családdal. Nem sokkal ezután Putnoki Mihálynak zálogosítják el a birtokot.

A templomra az első adat 1399-ből származik. Ekkor keletkezett a leleszi konvent levele, melyben közlik, felbecsülték Zalona-i Loránd birtokrészeit, köztük *Ilswafw*-t is, melynek kőből épült, torony nélküli temploma van (*ecclesiam lapidea sine turri*). További adatokkal már csak a 17. századból rendelkezünk. Közismert, hogy az 1606-os bécsi békében a katolikus Habsburgok elismerték a protestánsok szabad vallásgyakorlását, ám az ellenreformáció ezután sem mondott le a földesurak katolikus hitre történő visszatérítéséről, akiknek hitét – a kor szokásának megfelelően – a jobbágyoknak is követniük kellett. Az ellenreformáció előretörésével magyarázható, hogy az 1681-es soproni országgyűlésen a protestánsok panaszt tesznek: számos templomukat – köztük a jósvafőit is- a katolikusok visszafoglalták. A szóban forgó templom úrasztali edényei közül egyébként több ma is megvan: egy 1672-ben készített aranyozott és ezüstözött kehely és tányér, továbbá egy 1676-os évszámot viselő aranyozott kanna. Ennek a Jósvafőn állt, 17. század végén emlegetett templomnak ma csupán egyetlen részlete látható: a *lőréses körítőfal*.

A templom leírása

Az írott források számbavétele után lássuk, mit tudunk a jelenleg álló templomról! Az egyhajós, torony nélküli templom a 18. század végén épült, homlokzatain a késő-barokk kor jellegzetes díszítéseit láthatjuk. Az épület nagyszerű, festett mennyezetét Bede Pál asztalos, Bányai Mihály legény és Tóth István inas készítette 1794-ben, ekkor tehát a templom már biztosan állt. Ebben az évben készült a templom fakarzata is, melynek cédrusfa-motívuma más környékbeli templomok, így Borsod, Mánd, Szalonna, Tornakápolna asztalos munkáin is megtalálható. A szakirodalom szerint e templomok festő-asztalosai hasonló tanultságú helyi mesterek lehettek.

Tudjuk, hogy a 19. század közepén nagyobb átalakításokon ment keresztül a templom, minden bizonnyal ekkor készülhettek a déli homlokzathoz „hozzáragasztott” előcsarnokok. A múlt század közepén, 1842-52 között épült a templomtól függetlenül álló harangtorony is. Érdekessége, hogy homlokzati tagolása – így a lekerekített sarkok függőleges falsávok közti kialakítása – másolja a fél évszázaddal korábban épült templom külső díszítését. Ez a barokkos homlokzat – valljuk be – már kissé divatjamúltnak számított a 19. század közepén. Visszatérve magára a templomra, rajta az utolsó renoválást 1926-ban végezték, a közelmúltban pedig sor került a festett famennyezet restaurálására is.

A műemléki kutatás eredménye

A helytörténeti hagyomány szerint a mai templom magában foglalja a korábbi épület falait. E kérdés eldöntésére a vakolaton kutatósávot húztunk, hogy kiderüljön: van-e falelválás, korábbi nyílásrendszer vagy egyéb más nyom, mely a korábbi templomhoz köthető. A falak vizsgálatából kiderül, hogy semmilyen jelenség nem utal a korábbi templom fennálló falaira. A templom teljesen egységes, törtkő falazattal rendelkezik, mely a 18. század végén épült. A falkutatás viszont igazolta a korábbi feltételezéseket, miszerint a két déli előcsarnok utólag készült, valószínűleg a múlt század közepére keltezhető átépítéskor. Szintén utólag épült az északi falat megtámasztó támpillér, melyet nyilván a fal meggyengülése miatt helyeztek ide. Megjegyezzük, hogy a templom belsejében falkutatást nem végezhattünk, így a külső falkutatás eredményei egyelőre nem számítanak véglegesnek. Belső kutatás híján a déli falon ma is látható feliratok eredetét, korát sem tudjuk pontosan meghatározni. E feliratoknak vizsgálatára csak részletes restaurátori munka és belső falkutatás keretében kerülhetne sor. Ilyenre általában belső renoválási munkák kapcsán nyílik lehetőség, ám ez a felújítási tervekben egyelőre nem szerepel.

A templom környezetének régészeti kutatását a hegy felőli, nyugati homlokzat előtt kezdtük kutatóárok meghúzásával, s az alábbi felfedezéseket tehattuk. Bebizonyosodott, hogy legelőször – talán korábbi templom építésekor – a hegyoldal falu felé lejtő, természetes, vörös agyagos altalajába belevágtak, hogy sík területet kapjanak a munkálatokhoz. Ezen az altalajon vékony égési réteg mutatkozott, mely a templom nyugati faláig már nem ért el. Ebből került elő az ásatás mindmáig legkorábbi lelete, egy *16-17. századra keltezhető, madaras díszítésű tál töredéke*. A mai templom építésekor ezt a lejtős hegyoldalt feltöltötték vízszintesre, talán azért, hogy a vízzáró agyagréteg ne vezessen annyi vizet a templomra. A hegy felőli homlokzat mellett azonban továbbra is hagytak egy 1 m-es árkot a körbejárhatóság és a vízelvezetés érdekében. Ez a vízszintes terítés kutatóárkunkban köves habarcsos réteggént jelentkezett, benne 18. századi edénytöredékekkel és zsindeleyszegekkel. Biztosra vehető, hogy ez a terítésréteg a mai templom építésekor került ide. Efölött már csak az 1920-as évek átalakításához köthető feltöltés rétegét találtuk meg, mellyel sajnos betöltötték a homlokzat előtt húzódó árkot is, ezzel előidézve a templom vizesedését.

A régészeti kutatást a templom falu felé eső homlokzata és a lőréses körítőfal közti területen is folytattuk. A természetes vörösbarna agyagos altalaj felett barokk kori feltöltési rétegeket találtunk. Ebbe mélyedt a templom keleti felének alapozása, melynek alját a mai járószinttől mért –158 cm mélyen találtuk meg. A természetes agyagréteg felett néhány jellegtelen, barokk kori kerámiával keltezett feltöltési réteg fekszik, ezt borítja a mai templom meszes, törmelékes, építéskor keletkezett törmeléke, melynek letaposott szintje ráfutott a templomfal alapozási padkájára. E fölött már csak modern kori feltöltést találtunk.

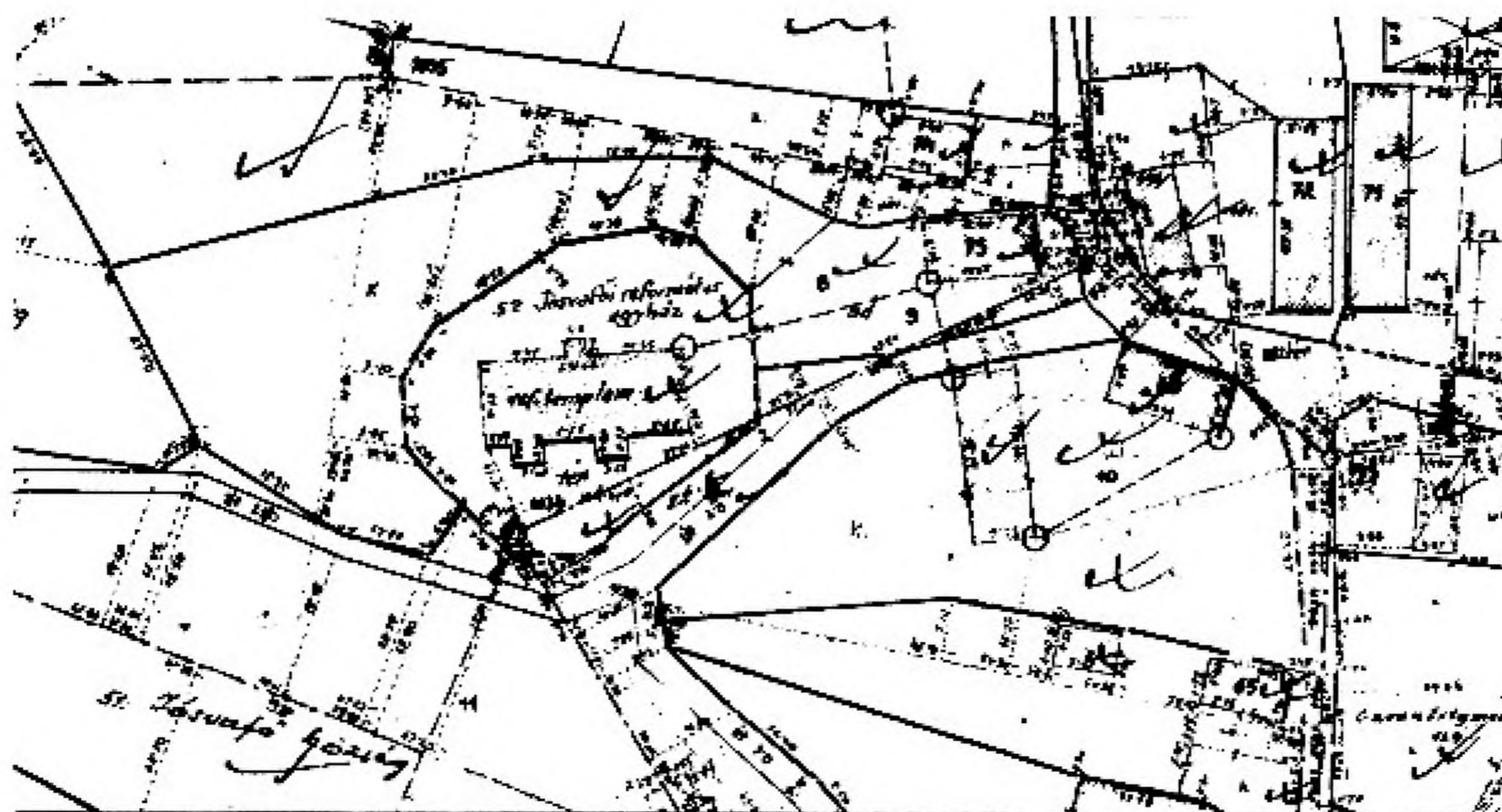
Kutatóárkot húztunk a lőrésekkel ellátott körítőfal korának meghatározására is. A kapubejárat mindkét oldalát vizsgáltuk, ám keltező értékű leletanyagot sajnos nem találtunk, így régészetileg egyelőre nem tudjuk igazolni, valóban a korábbi templomhoz tartozó körítőfalról van-e szó. Mindenesetre biztos, hogy a ma álló templom építésének idején (és utána) ilyen falak emelése már nem volt szokásos. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a kapubejáratra irányuló lőrések ívesen görbülnek, így azokon kilőni nem lehet. A lőrések inkább díszítő cézzal kerülhettek a körítőfalra. Ilyen – harcban teljesen alkalmatlan – lőrések kialakítására több északkelet-magyarországi 16-17. századi várkastélyunknál (Sárospatak, Kéked) találunk példát, és talán nem tévedünk nagyot, ha a jósvafői körítőfal korát is hasonló időszakra tesszük.

A korábbi, középkori eredetű templom nyomait tehát feltárásunkon nem sikerült megtalálni. Alapfalai talán a mai templombelsőben rejtőznek, ám ott régészeti kutatásra, csakúgy mint falkutatásra ezúttal nem került sor.

Erre csak a távolabbi jövőben nyílhat lehetőség, ha egyszer a templom belsejében is tatarozásra kerül majd sor.

Irodalom

- Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában I.; Budapest, 1890., p =239., 243;
- Genthon István – Szentiványi Gyula: Abaúj-Torna vármegye és Kassa műemlékei. Különlenyomat a vármegyei szociográfiák kiadásában megjelent Abaúj -Torna Vármegye c. műből. É.n.
- Gillyén Nándor: A mándi fatemplom. , Művészettörténeti Értesítő 7., 1958., p = 191-197;
- Kováts J. István: Magyar református templomok I., Budapest, 1942., p = 121., 127.
- Mályusz Elemér: Zsigmond-kori oklevéltár I., Budapest, 1951., 6095.sz. reg.
- Vargha László: Jósvafő község települése, műemléki együttese és műemléki védelme; Ház és ember 3., 1985.; p = 83-95.

A templom és a körítőfal a község 1905-ben felmért, többször korrigált, majd 1939.október 14-én záradékolt 19 szelvényből álló birtokvázlatán

Nadanicsek Imréné (sz. Gereguly Piroska):

Szólások, közmondások

Falunk múltjának minden szellemi, tárgyi értékét fel kell tární, megmenteni. Talán még nem késő. A legidősebb jósvafői emberek emlékezetének mélyéről kerültek felszínre az alább felsorolt szólások, közmondások.

A szólások kötött, állandósult szókapcsolatok, többnyire nem elsődleges valóságos értelmükben használjuk, hanem átvitt értelemben. A közmondásokban évszázadok, nemzedékek erkölcsi vagy élettapasztalata, életbölcsessége fejeződik ki.

Az anyag többségét Gereguly Ferenc és Gereguly Ferencné, szeretett szüleim mondásai alapján gyűjtöttem.

A bolond dicsekszik még a semmi-
vel is.

A botnak is két vége van.

A butaság és a kevélység egy bokor-
ban terem.

A cigány is a maga lovát dicséri.

A cigánylányé egy kanállal édesebb?

A csizmám se törülném bele.

A fáho' vert lófaszt is megenné.

A farkas nem eszi meg a telet.

A feje az eget veri.

A foltos ruha nem szégyen, csak ron-
gyos, mocskos ne légyen.

A füleden ülsz?

A gazdád nagyobb úr, mégsem ugat.

A guta üssön beléd.

A hegyek pipálnak, a vőgyek megáz-
nak.

A herkópáter se bír vele!

A jányt, meg a tehenet akkor kell ad-
ni, mikor veszik.

A jég hátán is megél.

A jó csődör vagy megsántul, vagy
megvakul.

A jó malom mindent megőröl.

A kákán is csomót keres.

A kakas is úr a maga szemet-
dombján.

A katona, meg a pap oda megyen,
ahol kap.

A kecske se menne a vásárra, ha a
farka alá nem ütnének.

A kerek egyszer fel, egyszer lemegy.

A kocsmá ódalára hugyozta ki a ke-
resetét.

A kutya is a magasabb dombra sza-
rik.

A kutya is haragszik az orráért.

A kutya is megvesz tőle.

A kutya se enné meg a kenyeret a
kezeből.

A kutya se néz rá.

A kutyának se kell.

A kutyának se kellett volna.

A kutyának se mutat utat.

A kutyának se való.

A lába szárában van az esze.

A mérgesbe szarni járnak.

A naphoz szeretne beállni fűtőnek.

A nehez széna kazal alatt nem döglik
meg az eger.

A nyakára küldött valakit.

A nyavalya töri érte.
 A pap is bolond, ha részeg.
 A pénz számolva, az asszony verve jó.
 A pénznek nincs szaga.
 A rest többet fárad, a fősvény kétszer költ.
 A szekeret is kenni kell, hogy ne nyikorogjon.
 A szél fújt, vagy az eső esett?
 A szeméből se lehet jót kinézni.
 A szemét is kilopják.
 A szerencsétlenség nem jár egyedül.
 A szükség törvényt bont.
 A tavasz ravasz.
 A tehenből is kibeszéli a bornyút.
 A tyúkkal fekszik, a kakással kel.
 A vak is azt mondja, majd meglássuk.
 A világ minden kincséért se sértené meg.
 A víz se mossa le róla.
 Abba járánkozik.
 Ágról szakadt.
 Ahol a bőr össze nem ér, könnyen kiugrik ott a szél.
 Ahol nincs, ott ne keress!
 Ahova nem tettel, ott ne keress!
 Akasztottak, már fel tőle jobbat is.
 Aki beteg feküdjék, ha kínálják se egyék.
 Aki bolond délelőtt, bolond az délután is.
 Aki le van szarva, ne ugráljon!
 Aki megyen halad, aki szarik, marad.
 Aki seggit emelinti, száját nyalja.
 Akinek nem tetszik a lekváros, törjön a mákosból.
 Akinek vaj van a fején, ne álljon ki a napra!
 Alszik, mint a bunda.
 Alszik, mint a mormota.

Ami a szíven, az a száján.
 Anyámasszony katonája.
 Annyi van belőle, mint a préske.
 Annyian vannak, mint kutyában a bolha.
 Annyit ér, mint halottnak a csók.
 Annyit ért hozzá, mint tyúk a ABC-hez.
 Arra már ihassuk a hideg vizet.
 Ásijónk, mint a kutya a lagziba, a tőtöttkáposztára.
 Ásit, mint a kutya a lagziba.
 Asszonybeszéd pipafüst.
 Az eget is nagybögőnek nézi.
 Az egyik lábad itt legyen, a másik meg ott.
 Az ellenségemnek se kívánom.
 Az eső eshet, az utas mehet.
 Az igazi úr a pokolban is úr.
 Az Isten nem ver bottal.
 Az okos eltagadja amiye van.
 Az okos haj ott hagyja a buta fejet.
 Az ördög nem alszik.
 Az ördöggel cimborál.
 Az ördögnek tartozott ezzel az úttal.
 Azt kaptad, amit Nagy Pali a padtapasztásér.
 Azt se mondta bakfitty.
 Baj van Köpecen?
 Bámul, mint borjú az új kapura.
 Becsapta, mint szél a budiajtót.
 Bekapta a legyet.
 Bekötik a fejét.
 Beleadott apait, anyait.
 Belefojtották a szót.
 Beleköpött a levesébe.
 Beleszaladt a gatyamadzag.
 Benne maradt a pácba.
 Beszélek a fejével.
 Beszélhet ennek az Isten is!
 Beült, mint Bejébe a strimflis.
 Bili szójjá meg a fazekat.
 Bizonytalan, mint a kutya vacsorája.

Bolond lyukból bolond szél fúj.
 Bolondnak bolond a szerencséje.
 Bornyú kötélén van tartva.
 Ború után derü.
 Bottal ütheted a nyomát.
 Bög a szamár, eső lesz.
 Buta, mint a tök.
 Búval baszott ember.
 Büdös a segged, mégis magaddal
 hordod.
 Büdös neki a munka.
 Büdös, mint a dög.
 Cérnaszálon lógott az élete.
 Cicomázza, becézgeti.
 Cidrizett a térde.
 Cifra nyomorúság.
 Cigány a cigány, ha mozsárba törik
 is.
 Cigány útra szaladt a falat.
 Cincognak az egerek, nincs itthon a
 macska.
 Cipóra verte a fejét.
 Csak a seggit vakarja.
 Csak addig nyújtózkodj, amíg a
 takaród ér!
 Csak hálni jár bele a lélek.
 Csalánba nem üt a mennykő.
 Csampusz, mint a Klári jánya.
 Csapja a szelet valakinek.
 Cseberből vederbe esett.
 Csókra húzza a száját.
 Csonttá fagyott.
 Csorba csík, minden szarba belecsip.
 Csordultig telt be a pohár.
 Csörög a csontja.
 Csörög a szarka, vendég jön.
 Csurom vizes lett.
 Csurran - cseppen.
 Derékba tört az élete.
 Dérral - dúrral nekilát.
 Derüre ború.
 Dicséri magát, mert meghalt a dí-
 csérője.

Dínomdánom, szánom - bánom.
 Dobbal nem lehet verebet fogni.
 Dobra verik.
 Döglük napról napra.
 Döglött dísznóra nem kell az ajtót
 bezárni.
 Döglött kutyának árok a helye.
 Döglött ló is rúgott már agyon em-
 bert.
 Dúlásig ehet, ihat.
 Dunát lehet vele rekeszteni.
 Dülőre jutottak.
 Eb csont beforr.
 Égbekiáltó.
 Egész éjjel petrezselymet árult.
 Égetik a kapcádat.
 Égi meszelő lett.
 Égnek áll a haja.
 Egy állapotban van, mint a Samu
 nadrágja.
 Egy dénár, két dénár, ebből neked
 semmi se jár.
 Egy dénár, két dénár, neked ebből
 semmi se jár.
 Egy fecske nem csinál nyarat.
 Egy kapavágást se tett.
 Egy lovat nem lehet két seggel meg-
 ülni.
 Egy lyukas garast se ér.
 Egy rókáról nem lehet két bőrt le-
 húzni.
 Egy tyúk alól való.
 Egyedül maradt, mint az ujjam.
 Egymásnak adják a kilincset.
 Egyszer minden hegyes megtömpül.
 El vótónk ziteredve.
 Elég egy sütetből egy kenyér.
 Eleresztí a füle mellett.
 Elevenére tapostak.
 Elhervad a lába alatt a fű, mire meg-
 mozdul.
 Elhullatta már a csikófogát.
 Elhúz, mint ősszel a vadliba.

Elhúzták a nótáját.
 Elment, mint a Varga méhe.
 Elnyúlott, mint a juhász kutyája.
 Előbb ól, azután disznó.
 Először a füvet kell kaszálni, azután
 a sarnyút.
 Elővette a jobbik eszét.
 Elverte, mint a kétfenekű dobot.
 Elverte, mint jég a határt.
 Elverte, mint szódás a lovát.
 Elvitte Lucifer.
 Emberére akadt.
 Ennek a késnek Bécsbe van a
 köszörűse.
 Enni kell, szarni muszáj.
 Ép bőrrel megúszta.
 Érdemesebb volna ruházni, mint e-
 tetni.
 Eső lesz, mert leszáll a füst.
 Eső után késő a köpönyeg.
 Esze ágában sincs.
 Ettől úgy fog szólni a seggem, mint
 a tótorgona.
 Etyere - petyeréznek.
 Ez az olló is olyan, mint a cigány
 izéje, hideg - meleg vizet egyformán
 fog.
 Ez se lát messzebb az orránál.
 Ezt se teszi a kalapja mellé.
 Fabatkát sem ér.
 Fából vaskarika.
 Fajankó volt egész életében.
 Falu farka.
 Farkasordító hideg van.
 Farral kelt fel.
 Fejébe szállt a dicsőség.
 Fején találta a szöget.
 Fejéről bűdösödik a hal.
 Fejjel megy a falnak.
 Fél füllel figyel.
 Fel van vágva a nyelve.
 Felkopik az álla.
 Felül derül, bocskor merül.

Felült Lackó a nyakára.
 Fingik, mint a szakadt ló.
 Fingot sem ér a munkája.
 Finkő nyótt a nyelvére.
 Fityinget se ér.
 Fitymálkodik.
 Fittyet hány rá.
 Fizet, mint a katonatiszt.
 Fizet, mint a köles.
 Foga van a télnek.
 Fogadd be a lakót, kitúrja a gazdát!
 Fogy, mint a kaszakő.
 Fonnyadt, mint a susinka.
 Fosik, mint a murányi kutya.
 Fűbe harapott.
 Füle botját se mozdítsa.
 Fülébe tették a darazsat.
 Fülét, farkát elereszti.
 Gallyra ment.
 Ganajos, mint a paraszt.
 Gatyába rázták.
 Gazdájára talált.
 Gereblyével fésülködik.
 Germózik vele.
 Görbén nevet.
 Göthös, girhes.
 Gyantázni!
 Gyereket még a bolond is tud csi-
 nálni.
 Gyönyörű, mint a Gergely babja.
 Gyökeret vert a lába.
 Ha adnak fogadd el, ha ütnek szaladj
 el!
 Ha az Isten nyulat adott, ad hozzá
 bokrot is.
 Ha cigánygyerek hull az égből,
 akkor is megyek.
 Ha feláll a farka, az esze megáll.
 Ha jól lakott, már kevesssel is beéri.
 Ha jöttök lesztek, ha hoztok esztek.
 Ha lúd, legyen kövér.
 Ha megcsordul Vince, tele lesz a
 pince.

Ha nem fogadsz szót, seggbe rúglak.
 Ha nem tetszik untermék!
 Ha Pál fordul köddel, hull az ember
 döggel.
 Ha reggel nem igyekszel, már dél-
 után hiába szaladsz.
 Haja szála se görbült meg.
 Hajbakaptak.
 Hallgat, mint szar a fűben.
 Hallgatni arany.
 Hálni jár bele a lélek.
 Hamar útilaput kötöttek a talpad alá.
 Hasát sütteti a nappal.
 Hasba vállal.
 Haza vágta.
 Hempereg, mint kutya a gyepen.
 Herkó Péter...
 Hetet - havat összehord.
 Hiba van a kréta körül.
 Hideg a keze, mint a béka seggi.
 Hideg vizet ihat rá.
 Hímez - hámoz.
 Hívatlan vendégnek ajtó megett a
 helye.
 Hosszabb péntek mint szombat,
 majd kimossa vasárnap.
 Hosszú haj, rövid ész.
 Hozomra kérte.
 Huncut a paraszt, mihent egy arasz.
 Hurokra került.
 Hübele Balázs.
 Hübelebalázs módjára cselekedett.
 Ideges ember nincs, csak bolond.
 Igazad van, tied a baktertojás.
 Ijedtében összeszarta magát.
 Ilyen időben a kutyát is kár kiverni.
 Imádság tartja benne a lelket.
 Ingó firma, vagy fingó Irma.
 Irigyeimnek sem kívánom.
 Isten a megmondhatója.
 Isten ellen való vétek.
 Istentől elrugaszkodott.
 Iszik, mint a gödény.

Iszkiri!
 Ítéletnapig is elvárhatod.
 Itt van a kert alatt.
 Ityeg - fityeg.
 Jégre vitte.
 Jó tett helyében sose várj jót.
 Jobb félni, mint megijedni.
 Jobb későn, mint soha.
 Jobbnak látta kereket oldani.
 Jóból is megárt a sok.
 Jön a tavasz, szól a "ki - kigyü".
 Jut is, marad is.
 Kámforra vált.
 Kanál, villa nincs zörrenés nélkül.
 Kap az, aki nem rest.
 Kapós, mint télen a szalmakalap.
 Kapva kapott rajta.
 Káromkodik, mint kondás a
 malacára.
 Kegyelem kenyéren él.
 Keményfejű kálvinista.
 Kényelmesen ül a babérján.
 Kenyértörésre került a sor.
 Kénytelen magát dicsérni, mert
 meghalt a dicsérője.
 Keresztül viszi, mint a Görgeiek a
 létrát.
 Kering, mint bíró seggibe a savó.
 Kerülgeti, mint macska a forró kását.
 Kés alá kerül.
 Kézpénznek vette a szavát.
 Kesztyűs kézzel bánnak vele.
 Két dudás nem fér egy csárdában.
 Két guba nem egy.
 Két huncut ember van a világon: aki
 a másét kívánja, és aki a magaét
 hagyja.
 Két szék közül a fűdre ült.
 Két vége van a botnak.
 Kétfele áll a füle.
 Keves lesz neki a Dárius kincse is.
 Ki mint vet, úgy arat.
 Ki mint veti ágyát úgy alussza álmát.

Ki mit keres, megtalál.
 Ki sánta, ki púpos, kinek a fara
 rossz, bizony Isten egy se gusztusos.
 Kibírja, ha a hátán fát vágnak is.
 Kicsi az ól nagy a disznó.
 Kicsi bánca a nagyot.
 Kiesett a csöcs a szájából.
 Kifingott.
 Kifogyott belőle a szusz.
 Kígyót, békát kiabált rá.
 Kiincig - fincigelték.
 Kiköszörülte a csorbát
 Kimaradt, mint a Jancsi vastagja.
 Kinek a pap, kinek a papné.
 Kinek nincsen kutyája, maga ugat
 este.
 Kínlódik, mint a káposzta hús
 nélkül.
 Kinyalta magát.
 Kinyílt a csipája.
 Kis ember nagy bottal jár.
 Kitett magaér.
 Kivágta, mint a macskát szarni.
 Kockán forgott az élete.
 Kódusbotra jut.
 Konty alá való.
 Kopasz, mint a segg.
 Kopog a szeme.
 Koslat, mint a töketlen kutya.
 Kóvályog, mint gólyafos a
 levegőben.
 Kő kövön nem maradt.
 Kölcsön kenyér visszajár.
 Könnyebb a kazal szénában a tűt
 megtalálni, mint a hazug embert
 utolérni.
 Könnyebb a lelkének, ha árthat neki.
 Könnyen beszél, mert jól van
 megvetve a feje alja.
 Könnyű a más munkáját kritizálni.
 Könnyű Katát táncba vinni, ha maga
 is akarja.
 Könnyű ugatni.

Könnyű utólag okosnak lenni.
 Körmére néznek.
 Körömszakadtáig ragaszkodik az
 igazához.
 Köszönőből nem lehet megélni.
 Kötelből vannak az idegei.
 Kötelet érdemel.
 Kötellel se lehet odahúzni.
 Kötellel se lehetne már megtartani.
 Köti az ebet a karóhoz.
 Kötve hiszek benne.
 Kővé vált a réműlettől.
 Közös lónak túros a háta.
 Krisztus koporsóját se őrizték in-
 gyen.
 Kukorikú, vas pinájú.
 Kutya legyek, ha tudok róla.
 Kutya van a kertben.
 Kutya világ lesz.
 Kutyából nem lesz szalonna.
 Kutyaharapást szőrével.
 Kutyaszorítóba került.
 Különös egy figura.
 Kűszöbön áll.
 Kvittek vagyunk.
 Láb alatt van.
 Lába kelt.
 Lapul, mint aki beszart.
 Lapul, mint szar a fűben.
 Lefagyott a lónak a szarva.
 Lefekszik a tyúkkal, felkel a ka-
 kassal.
 Legkönnyebb ugatni.
 Lejjebb vagy a béka seggitől.
 Lélekszakadva menekül.
 Lent van a Dóciné ládájában.
 Letagadja a csillagot is az égről.
 Letyefetyélnek róla.
 Lógassa az orrát, mint akinek nem
 jutott káposztafőd.
 Lóháton jár nála a emberség.
 Lóhátról beszél az emberekkel.
 Lópikula a seggedbe.

Lopóval sem tudnád kiszívni
 belőlem.
 Lőrinc behugyozott a dinnyébe.
 Luca után már minden nap egy
 tyúklépéssel hosszabb.
 Lusta, mint a dög.
 Lyukat beszél a hasába.
 Majd a seggem megszűri.
 Majd megbékél a maga kenyeren.
 Majd megüti egyszer a bokáját.
 Majdra a zsidó se ad.
 Már a verebek is csiripelik.
 Már csak a reménység tarcsa benne a
 lelket.
 Már megint valamibe sántikálsz.
 Más kárán tanul az okos, a buta meg
 a maga nyomorúságán.
 Másnak is volt nevenapja, még se
 baszta meg a kutya.
 Mátyás ha nem talál, csinál.
 Még az eget is nagybögőnek nézi.
 Még a maga kenyeren se kell neki.
 Még álmomba se gyöjjon elő!
 Még az ördögnek se kell.
 Még az se biztos, ami a kezében
 van.
 Még kapcának se volna jó.
 Még soha nem ette meg a farkas a
 telet.
 Még szaros pennával sem érni fel az
 orrát
 Megalszik a szájában a tej.
 Megenné még a saját szarát is, ha
 bűdös nem volna.
 Meghugyozta a giliszta.
 Meginná még a Krisztus köpönyegét
 is.
 Megszenvedett, mint Krisztus a
 keresztfán.
 Megverte a keze.
 Megverte a saját keze.
 Mehet Kukutyinba zabot hegyezni.

Messze van, mint Makó
 Jeruzsálemtől.
 Miből lesz a cserebogár!
 Mindegy, hogy ki kakasa csinálta, de
 az ő tyúkjá tojta.
 Minden ráfér a szemére.
 Mindenki csak olyan kalappal
 köszön, amilyen van neki.
 Mindent leenged a gigáján.
 Mindig a könnyebb végét fogja meg
 a dolognak.
 Minek annak a sarkantyú, aki nem
 tudja összeverni.
 Most érte el az anyja kínja.
 Most ugrik a majom a vízbe.
 Mozsdik a macska, bolhász kodik a
 tyúk.
 Nagy forgalom, kevés haszon.
 Nagy nevetésnek sírás a vége.
 Nagy prófusz.
 Nagy szél, ha meg nem áll
 Napon sült málé.
 Ne akard visszahozni a temetőből a
 halottat.
 Ne azt nézd, hogy mit mondott,
 hanem, azt hogy ki mondta!
 Ne ferd az ördögöt a falra!
 Ne ítéld, hogy ne ítéltess!
 Ne keseregj, légy víg, nem lesz ez
 mindég így!
 Ne menj fejjel a falnak!
 Ne szaladj a szekér után, ami
 nem vesz fel.
 Ne szólj szám, nem fáj fejem!
 Ne várd, hogy a sült galamb a
 szádba repüljön.
 Neki esett, mint bolond bornyú az
 anyjának.
 Nem az a vétek, ami az ember száján
 bemegy, hanem az, ami kijön.
 Nem azé a madár, aki megtalálja,
 hanem azé, aki elszedi.
 Nem babra megy a játék.

Nem baj az, ha szar is, csak sok
 legyen belőle.
 Nem enged a huszonegyből.
 Nem enged a negyvennyolcból.
 Nem erre a világra való.
 Nem eszi meg a farkas a telet.
 Nem eszik olyan forrón a kását.
 Nem fenekig tejfel az élet.
 Nem fér egy zabszem se a seggibe.
 Nem fér hozzá a munkához, mint a
 cigány a kéve kötéshez.
 Nem fűztünk együtt bakancsot.
 Nem győzi cérnával.
 Nem ijed meg a maga árnyékától.
 Nem jó az urakkal egy tálból
 kukoricázni.
 Nem kis időre gyöttem ide.
 Nem lehet elgereblyézni.
 Nem mind arany, ami fénylik.
 Nem osztottunk neked lapot.
 Nem tartja a száját.
 Nem tudsz, mire jutsz.
 Nem úgy jártam mint a kövesdi
 farkas, hogy rám virratt, hanem rám
 sötétedett.
 Nem zörög a haraszt, ha a szél nem
 fújja.
 Néma gyereknek anyja se érti a
 szavát.
 Nemakarásnak nyögés a vége.
 Nesze semmi, fogd meg jól!
 Nézd meg az anyját, vedd el a
 jányát!
 Nézek széjjel, mint Izsó a
 másvilágon.
 Néztem, mint vak kutya az ugaron.
 Nincs helye, mint az igazságnak.
 Nyakába varrja magát.
 Nyakig benne van a pácban.
 Nyálítani való.
 Nyalják - falják egymást.
 Nyekereg, mint a kenetlen szekér.
 Nyeli, mint kacsa a nokedlit.

Nyeregbe érzi magát.
 Nyomtatós lónak nincs bekötve a
 szája.
 Nyűgöt vesz a nyakába.
 Oda ért vissza, mint a mádi zsidó.
 Olaj a tűzre minden szava.
 Olyan buta vagy, mint a faszom,
 csak avval különbözöl, hogy szemed
 van.
 Olyan buta, mint a segg.
 Olyan buta, mint hat pár ren-
 dőrészma.
 Olyan éles ez a kés, hideg, meleg
 vizet úgy fogja, mint a cigány fasza
 a vizet.
 Olyan lesz ez, mint a hótt ember.
 Olyan nagy szája van, mint a bécsi
 kapu.
 Olyan nyelve van, hogy elérne még a
 kutya seggibe is.
 Olyan pofot adok, hogy az eget is
 nagybögőnek látod.
 Olyan rossz, mint kutyának a karó
 közt.
 Olyan sovány, hogy csak a bőre tar-
 csa össze.
 Olyan vagyónk, mint a vizen a
 bugyborék.
 Olyan, mint az Urbán lelke.
 Olyan, mintha kettőig se tudna szá-
 molni.
 Ordít, mint a fába szorult féreg / vad
 szamár.
 Ordít, mint akit nyúznak.
 Ott a hiba, hogy kan a liba.
 Ott hagyta, mint Szent Pál az
 oláhokat.
 Ott se fonják kolbászból a kerítést.
 Ott sincs kolbászból a kerítés.
 Ő is a mi kutyánk kölyke.
 Őkör iszik magában.
 Őlvetett kézzel ül.
 Öndicséret bűdös.

Óreg az országút.
 Óregapám.
 Öregember nem vénember.
 Örül, mint bolond a farkának.
 Örül, mint macska a farkának.
 Örül, mint majom a farkának.
 Össze vót gabalyodva a búza.
 Összeakad a bajúszónak!
 Összeacsaptak a feje felett a hullámok.
 Ötöl - hatol.
 Pap gondja a miatyánk, kántoré az ámen.
 Partos a határ.
 Pénz áll a házhoz.
 Pénz beszél, a kutya ugat.
 Pénzért még az ördögnek is eladná a lelkét.
 Pislog, mint a miskóci kocsonyában a béka.
 Ponciustól Pilátusig mentem.
 Pondró van a seggiben.
 Próba - szerencse.
 Puha, mint a szar, a kendő foga alá vaó.
 Puskaaporos a levegő.
 Rászállt a házokra a gólya.
 Rázza a rongyot.
 Rendbe tette, mint Rózsa a házát.
 Részeg, mint a disznó.
 Reszket, mint a nyárfalevél.
 Ripityára verte.
 Riszálja a farát.
 Roggyon rád az ég!
 Rossz a rosszal is, de még rosszabb anélkül.
 Rossz fát tett a tűzre.
 Rózsa tövis nélkül, szép lány hiba nélkül nincs.
 Se pénz, se posztó.
 Se puszi, se pá.
 Se sógor, se koma, le a cseresznyefáról!

Se tüled, se hozzád.
 Segíts magadon, az Isten is megsegít.
 Senki se kerülheti el a maga sorsát.
 Senki sem tanulta meg az anyja hasában.
 Senkinek sem illik a maga fészkébe szarni.
 Sok a rágyövő.
 Sok bába közt elvész a gyerek.
 Sok beszédnek sok az ajja.
 Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka.
 Sora van, mint a rétesnek.
 Sovány vigasz.
 Sötét, mint a vakablak.
 Sutyombba találkoznak.
 Sülve - főve együtt vannak.
 Szaladgál, mint a sózott seggő tyúk.
 Szaladozik, mint a fíng a fürdőben.
 Szapora munka sose jó.
 Szaporicsa a szót.
 Szaporodjatok, mint a csicsóka.
 Szar a hideg szél nélkül, de széllel még szarabb.
 Szar a világ, tök a tromf.
 Szarba taposott.
 Szarnak, kárnak nincs gazdája.
 Szárnyára eresztette a gyerekeit.
 Szarva közt keresi a tögyit.
 Száz szerető, egy feleség.
 Száz szónak is egy a vége.
 Szegény ember gyalog jár.
 Szegény ember vízzel főz.
 Szégyenes kódúsnak üres a tarisznyája.
 Szél ellen nem jó pisálni.
 Széle, hossza egy.
 Széllel bélelt ruhája van.
 Széllel szemben pisálni nem lehet.
 Szélnek eresztik.
 Szeme kopog az éhségtől.
 Szemesnek áll a világ.

Szemét se hunyta le egész éjjel.
 Szemet vet valakire.
 Szidja, mint a bokrot.
 Szó érte a ház elejét.
 Szó szót húz.
 Szóból ért a magyar ember.
 Szomjan döglött, mint a kutya a víz
 mellett.
 Szőrén, szárán eltűnt.
 Szürke szamarat már láttak, de ko-
 paszt nem.
 Tán a bába mosdatta meg utójára.
 Tanulj bornyú, ökör lesz belőled.
 Tegyük el magunkat holnapra.
 Telhetetlen, mint a pap zsákja.
 Térdre kényszerítették.
 Tetejivel van, mint Bódván az alut-
 tej.
 Tiszta csont meg bőr.
 Tisztába vérré vált bennem.
 Tiszteli, mint kutya a verem tetejét.
 Tollasbálba megy.
 Toronyóra láncostól nem kéne?
 Több nap, mint kolbász.
 Többe kerül a leves, mint a hús.
 Töcsérrel sem tudták fejébe önteni a
 tudományt.
 Töviről hegyire kikérdezte.
 Ugatni könnyű.
 Úgy áll a munkához, hogy más is
 hozzáférjen.
 Úgy állsz ott, mint egy faszent.
 Úgy beszél, mintha ő találta volna
 fel a spanyolviaszkat.
 Úgy csináltam, mint a kápónai
 kutya, hogy délelőtt megettem az
 összes csirkét, délután meg a kotlóst.
 Úgy él, mint Marci Hevesen.
 Úgy fenn hordja az orrát, hogy még
 szaros pennával sem lehet felérni.
 Úgy kelessz nekem, mint hátamra a
 púp!

Úgy kicsípte magát, mint Szaros
 Pesta Jézus nevenapján.
 Úgy megbántam, mint a kápónai ku-
 tyá, aki kilencet fiadzott.
 Úgy néz ki, mintha kettőig se tudna
 számolni.
 Úgy szép az élet, ha zajos!
 Ujjal mutogatnak rá.
 Urasan egyönk, igyónk.
 Utálom, mint a szart.
 Utána vagy, mint kan a tökinék.
 Útilaput kötöttek a talpára.
 Ül le, mert elviszed az álmónk!
 Ül nyugodtan a seggeden!
 Üres kamrának bolond a gazda-
 asszonya.
 Üti, mint a kétfenekű dobot.
 Vadalmába harapott, csókra áll a
 szája.
 Vág az esze, mint a borotva.
 Vágja, mint Sali a szappant.
 Vaj van a füle mögött.
 Vak tyúk is talál szemet.
 Vályogot köpök.
 Van annak, aki meg nem issza.
 Van még idő szépen járni.
 Várt lány várat nyer, válogatott picca
 lófaszt nyer.
 Vastagon fog a ceruzája.
 Végén csattan az ostor.
 Végét járja.
 Vén fának is jó az árnyékában
 megpihenni.
 Veri az ördög a feleségét.
 Veszett fejsze nyele.
 Veszett fejszének nyele fordult.
 Veszett vóna az anyja hasában!
 Vesztél volna anyád alatt.
 Vesztél volna az anyád picsájába!
 Vesztét érzi.
 Vicsít, mint akinek a tyúkszemére
 léptek.
 Vigyen el az ördög.

Világba beszél, világol.
 Világgá kürtöl valamit.
 Világos, mint a vakablak.
 Visszafelé sült el a dolog.
 Vízét lehet vele rekeszteni.
 Vízét prédikál, bort iszik.

Vonít, mint a kutya a karó közt.
 Vőm nem fiam, menyem nem já-
 nyom.
 Zagyvalékos az élet.
 Ződ ágra vergődött.
 Zsindely van a háztetőn.

Szablyár Zsuzsanna grafikája

Jósvafő népességének alakulása

Egy település életét, fejlődésének irányát mindig meghatározta az ott lakó népesség száma. A tartós fogyatkozás általában az életkörülmények kedvezőtlen alakulására utal, ezért a népességszám alakulása igen fontos mérőszám a település múltjának kutatásában.

A Helytörténeti Füzetek 1. számában (29. oldal) már bemutatunk néhány adatot, ill. érzékeltettük a létszám csökkenését 1851 és 1994. között. A kérdés további tanulmányozásához adott egy impulzust „Az Aggteleki Nemzeti Park” című monográfia (Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1998.) szociográfiai fejezete (Szuhay Péter; p = 378 – 394), amely egy táblázatos összeállítást közöl az Aggteleki Karszt 19 települése népességének alakulásáról (források megjelölése nélkül).

A táblázatban közölt jósvafői adatokat egészítettük, ill. sűrítettük be a „Magyarország helységnévtára” c. megjelent statisztikai kiadvány alapján. Az adatgyűjtést leányom, Eszter végezte az Országos Széchényi Könyvtárban, amiért ezúton is őszinte köszönetet mondok.

A következő oldalon megjelenő diagramm csökkenő és növekedő periódusai jól azonosíthatók történelmünk korszakainak „minőségével”, ill. azok kedvező, ill. kedvezőtlen hatásaival.

1828 és 1851. közötti adatot nem ismerünk, de tudjuk, hogy az 1832-es kolerajárvány idején egy hét alatt 40 ember pusztult el a faluban.

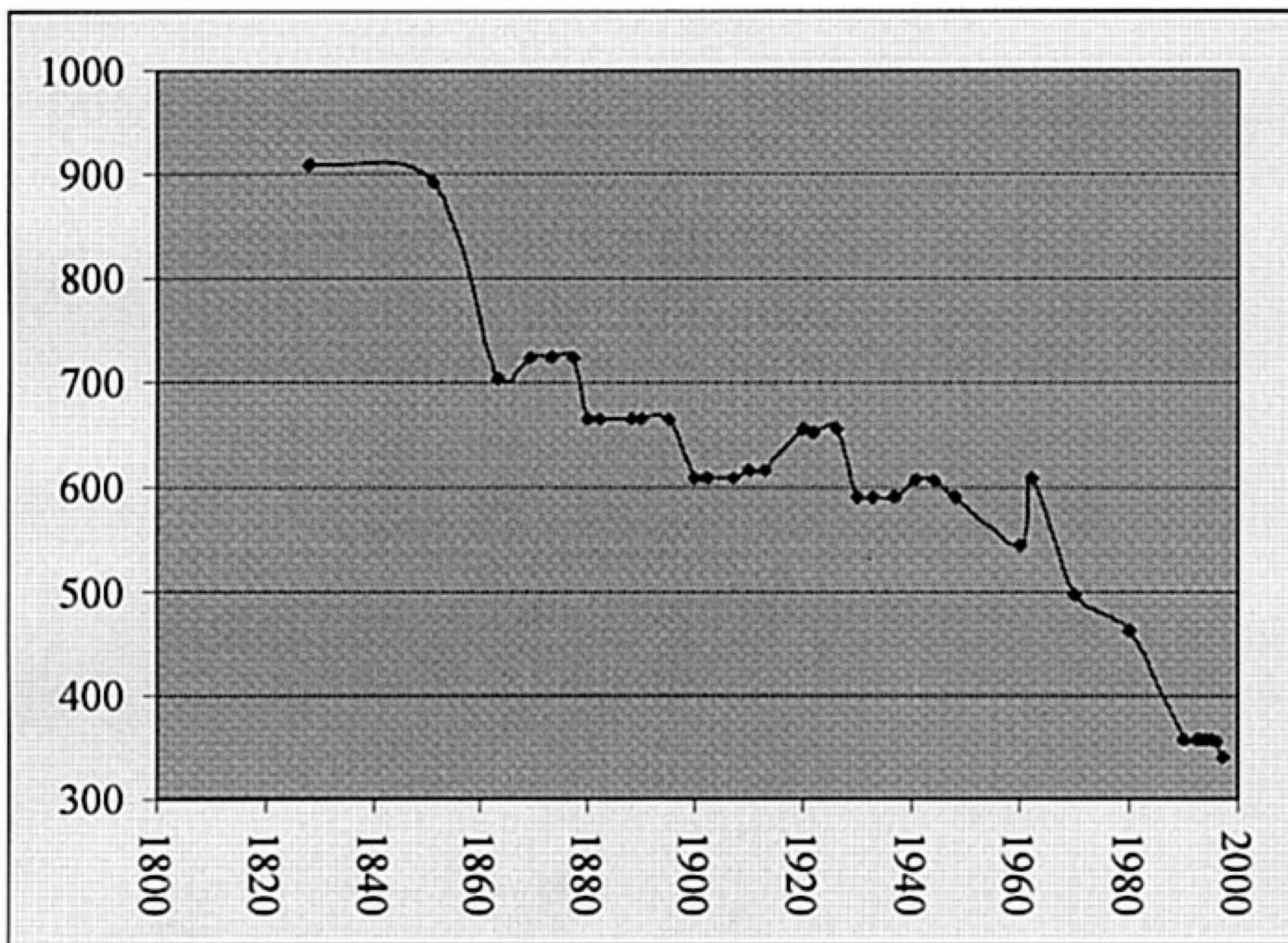
Az 1848–49-es szabadságharcot követő, a kiegyezést megelőző időszakban 200 fővel csökkent a lélekszám, amely az akkori igen kedvezőtlen gazdasági-politikai viszonyok leképeződése.

A kiegyezés utáni kismértékű emelkedést az amerikai kivándorlási hullámok csökkenő tendenciájú időszakai követik, majd a századforduló stagnáló időszaka után, az I. Világháború befejezését követően következik be egy újabb szerény emelkedés.

A 30-es évek gazdasági világválsága és ennek hazai hatása ismét drasztikus lélekszám csökkenést eredményezett. Ez a tendencia a 30-as évek végén, negyvenes évek elején megtorpant, majd kismértékű emelkedés után a II. Világháború megindulásával, majd az azt követő két évtizedben már a lélekszám tartós csökkenését regisztrálhatjuk.

Szablyár Zsuzsanna grafikája

Az „arany” 60-as évek kezdetén bekövetkezett lélekszám növekedés hamar megtorpant, és azt követően a csökkenés látványosan folytatódott napjainkig.

↑ Lélekszám

→ Év

Jósvafő község lélekszámának alakulása 1828 – 1997. között

Az elkövetkező évek feladata lesz, hogy finomítsuk ezt a diagrammot a ma még általunk nem ismert évtizedek lélekszám adatainak felkutatásával.

Szablyár Zsuzsanna grafikája

Vers a távolból

Az alábbiakban közreadott vers kézzel írt, eredeti példányát a néhai (felső) Bak János Kossuth utca 6. számú házat megvásároló Székely Kinga bocsátotta a JHF rendelkezésére. A verset tartalmazó vonalas füzetlapon név, aláírás, dátum nincsen. A vers keletkezhetett amerikai kivándorlók, első vagy második világháborús frontkatonák között. De ez azt hiszem tartalmát tekintve mindegy:

„Haza kell mennem

*Haza kell mennem – a földem izent
A földem: a városi nagy temető;
Haza kell mennem: apáink sírján
Inog a fejfa, mozdul a kő.
Anyáink hazában idegen nóta,
Bujdosó koldus az árva hugom...
Haza kell mennünk, a földem izent,
Ha odaveszünk is a vándoruton!*

II.

*Szóljon elém a vádoló ének
Lázadó kínok, sajtó kelésnek,
Hódító hordák útjain fekvő
Rejtett kígyónak, meztelen késnek,
Menj haza lelkem bojgó lidércnek:
Magyar lelkekben lobogó tűznek;
Anyám szavával holtig daloló,
Menj haza, ha százszor visszaállznak.*

*Vidd dallom, vidd a szó nyilait
Hogy irdatlan éjen sugva suhogjon
Fekete versek tört ütemén
Fáradt szíveken szü(n)telen doboljon.
Vidd dalom, vidd a szó parancsát
Hogy millió testvér lelkein égjen:
Sirjon, sikoltson alatta a kin
Ezen a hosszú elátkozott éjen.*

Első versszak megismételve.

vége”

A verset az eredetivel azonos helyesírással adtuk közre (szerk.).

Jósvafői anyakönyvek II.

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek 7. számában (1997) megkezdtek részletek közlését az I. és II. Jósvafői matriculából. Ennek folytatása következik most.

200 évvel ezelőtt meghalt, ill. született jósvafői polgárok és a házasságkötések
(II. Jósvafői matricula alapján)

Meghaltak 1798-ban

Hónap	Halálozás napja	Temetés napja	Elhunyt személy	Élet-kor (év)	(hó)	(nap)
Jan	16	18	Ifjabb Bak István felesége, Csuka Susanna	21		
Febr	11	13	Özvegy Oláh Mártonné	69		
		25	Kuru Sigmondné	76		
Márc	10	12	Tarjányi Mihály fruskája	5 ½		
	19		Sülye János	35		
	19	21	Özvegy Ferenc Mihályné	62		
	24	25	Ifjabb Oláh István Leánykái (idétlenek)			3
	25	27	néhai Hankóczi János fia Rom. Cath.	3 ½		
	29	31	Sara István Leánykája	4	3	
Ápr.	2	4	Özv. Nemes Dely Ferencz felesége	74		
	15	17	Nemes Tarczali Szabó János	70		
Maj.	1	3	Fekete András Leánykája		4	
Jun.	5	7	Fitsór János Leánykája	1	2	
Sept.	14	16	Raku Dávid Romano Cath.	25		
	27	29	Nemes Szegő János leánykája		9	
Nov.	17	19	Néhai Oláh István Felesége	77		
	29	1dec.	Matós Györgyné	65		

(Az elhalálozottak átlag életkora 33 év volt, ebből 10 év alatti gyermek 6 (33%), 18-60 év közötti 3 (16%), 60 év feletti 7 (38 %). Legtöbben – 7-en (38 %) – márciusban hunytak el.

Születtek 1798-ban

Születése napja	Keresztelés napja	Apja neve	Anyja neve	Név	Kereszt-apa	Kereszt-anya
	Jan. 1.	Gál Péter	Juhász Erzsébet	Péter	Deli György	Vincze Judith
Jan. 2ka	3a	Szalai Mihály	Kankutya Mária	Judith	Váradi András	Váradi Judith
- 4e	5e	Urbán József	Bátori Klára	Klára	Domján István	Farkas Mária
26	30	Ifjabb Gál András	Németh Erzsébet	András	Váradi András	Váradi Judith
Febr. 23	25.	Tóth István	Bihari Éva	András	Gál András	Ardai Judith
Márcz. 1.	3.	Sülye György	.... Erzsébeth	Péter	Deli Ferencz	Deli Borbála
	Márcz. 22.	Ifjabb Oláh István	Koto Borbála	Borbála Mária	Domján István	Farkas Mária
Apr. 9.	12.	Bak Mihály	Ször Judith	Susanna	Pogány Márk	Bak Éva
28.	Máj. 8.	Pogány Péter	Jósa Susanna	István	Váradi József	Deli Susanna
Jún. 9.	12.	Ifj.Farkas Pál	Rábai Erzsébet	Mária	2dik Farkas István	Csögér Kata
20.	21.	Garaguly György	? Mária	Borbála	Berecz János	Bak Kata
22.	23.	Miser Mihály	Tóth Mária	Mária	Garan Mihály	Timár Susán
Júli. 20.		Gál Ferencz	Sülye Éva	Éva	Váradi András	Váradi Judith
Sept. 16.	18.	Nemes Deli János	Bartók Sándor	?	Domján István	Farkas Mária
Okt. 1.	2.	Nemes Deli György	Szabó Mária	Mária	Domján István	Farksa Mária

Házasságkötések 1798-ban

1798-ban mindössze 2 házasságkötést jegyeztek be az anyakönyvbe:

Februárban Bak István Valkai Máriával;

Augusztus 18-án ? Mihály Muránszki Máriával.

Ujabb adatok a jósvafői harangokról és úrasztali tárgyokról

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek 3.számában adtam közre a jelenleg működő egyetlen jósvafői harang feliratának leírását, ill. egy rövid állapotleírást a harangtoronyról (21. oldal). Azóta a torony kívülről megszepült, és esténként – a besötétedést követően – két óra időtartamra kivilágítva méltó ékköve a völgyek találkozásánál megbúvó kis falu sárga fényű lámpákkal tarkított szőnyegében.

A II.Jósvafői matriculában Miskolczi József lekipásztor által feljegyzett „II. Prédikátorok a szent Eklésiában” című írásából - Vatay György munkásságának bemutatásakor (Jósvafői Helytörténeti füzetek 7.- 1997., 8 – 9.oldal) megtudtuk, hogy a jelenlegi torony 1850-51-ben épült, és az elkészült toronyba került a templomkerti hársfa és bejárati falrészre helyezett ideiglenes haranglábból a két harang.

Az „Első Mátrícula a' Jósvafői Reformáta Eklésiában...” c. anyakönyv tanulmányozásakor újabb adatokat találtam a község korábbi harangjairól. E kötet 15 –4. oldalán az 1758. december 18-i egyház-látogatás megállapításait rögzíti. A 17. oldalon az alábbiak olvashatók:

„Templom kő, boltos egygyik része, kerített. Harang három, fa lábon. A' nagy 5 másas, a' középső egy másas, a' 3dik circiter 4 font.”

(circiter = körülbelül, mintegy)

Mindebből tehát megállapítható, hogy a XVIII. század második felében működő három harangból egy sem maradt fenn.

A Jósvafőt leíró utikalauzok az eklézsia aranyozott kelyhének és kannájának készítési időpontjaként 1672-t adják meg. Az „Első Mátrícula...” 18. oldalán az alábbi leírást találjuk ezekről:

„Utensilia Sacra Vagyon egy ezüst aranyas talpas pohár, mellynek á felső karéján ilyen betűk vagynak W.R.M.K. ahol pedig á talpán ez az Írás: Munkátsi Szűts János, Gyöngyösi Dem: adományá Ao 1684. Ismét vagyon egy ón pohár, vagyon egy ón kanna mmt egy ittész. Vagyon két zin tányér. Vagynak két abroszok, mind á kettő gyólcs. Vagynak öt keszkenők, á ketteje selyem az egygyik Török munka á ketteje pedig selyemmel és arannyal varrattak.”

A jósvafői tájház vendégekönyvéből (III.)

Az idei falunapokon „helyeztük üzembe” a tájház 3. vendégekönyvét. A bejegyzések mindig rejtenek néhány gyöngyszemet, megkapó gondolatot; íme:

„ Ez a táj olyan gyönyörű, hogy ebben az évben elhoztuk a barátainkat, hogy örömlünket megosszuk velük! Most is jól éreztük magunkat! Bénik és Kun család; 1997. 10. 25.”

„Ilyen értékeket pénzben kifejezni lehetetlen. Minden magyar embernek meg kellene ismerni ezt, hogy megtudja, valójában hol is él. Szikora Péter Pilisvörösvárról, Jósvafő hű látogatója; 1997. 11. 15.”

„Szívesen vetítettem élményeimből készült diáimat és filmemet a Hágókupa résztvevőinek. Köszönettel és hálával maradok Szablyár Péternek és a többi jó barátomnak: Stibrányi Gusztáv; 1998. 05. 2.”

„Itt jártam, nagyon szép minden. Gyerekkori emlékeimet kaptam meg. Jászságba való vagyok. Vargha Attiláné; 1998. 05. 13.”

„Igazán szívet melengető élmény volt a Tájház, a szép tárgyak éppúgy, mint az igen harmonikus és tájba illeszkedő épületegyüttes. Azt hiszem, hogy így kell és így lehet megőrizni múltunkat a jövőnk érdekében. Szarka Rozi és Börcsök Péter; 1998.05. 17.”

„Itt járt a Tiszakeszi Általános Iskola 3.a osztálya. Nagyra értékeljük az ilyen jellegű gyűjtemények létrehozóinak fáradozását, a múlt egy szeletét ismerhetjük meg általuk. Semmi mást nem kívánhatunk, mint a mi iskolamúzeumunk mottóját: Fogd meg egy régi eszköz nyelét, készítőivel, használóival is kezet fogsz! Köszönjük a szakszerű és kedves vezetést. Tőzsérné, Papp Gabriella tanítóné és tanítványai; 1998. 05. 31.”

„Sok helyen jártam már, de ennyire, mint Jósvafő még semmi sem nyugózott le. Minden tisztelem a helybelieké. Takáts Tamás;

„Visszajövünk! Szekeres Család – Dány”

„Ez a táj megérdemelne még több „reklámot” a világban. Csak vigyázzanak, a turisták el ne vegyék jelenlegi báját. Farkas Zsolt, Miskolc; 98. 07. 16.”

„Lassan hazafelé indulunk. Az egész kis csoportunk nevében szeretnénk kifejezni tiszteletünket a faluért tevékenykedő embereknek és munkájukhoz jó egészséget és sok örömet kívánunk. Reméljük jövőre ismét megadatik a találkozás ezzel a rendezett, barátságos kis faluval. Tóth Albertné ; 1998. 07. 23.”

„Ez egy „darab” régi élet volt, amit láttam, s bár még láthatnék sok helyen ilyen! Cseh Györgyi; 1998. 07. 30.”

„Jósvafőt az isten jókedvében teremtette! Rácz Istvánné; 1998. 07. 31.”

„Torontó Canadából Garan István. Született Jósvafőn 1928.05. 13.”

„Fejfa felirat: Itt nyugszik egy ifjú Morva
Ki ifjú korban hullt a porba
Mert nem tartott sort a borba.

Feljegyezte:.....Zoltán 1924-ből. A kiállítás kellemes látnivalóval mutatkozott be. Javasolom kiterjesztését.”

A közelmúlt emlékei

„Eggyességi levél

Egyrésztől Bencs Károly és Lukács Károly Radostyáni lakosok eladják a tulajdonukat képező Máv 930-as cséplőt és Máv Szívógáz 17 ½ es jelű motor és 1 drb Fried féle 1000es kazalozót hozzá való felszereléssel mej ál először is az összes szijjazattal 1 db 500 kgr. százados mérleg 1 db emelő, 2 db létra 10 db kis és nagyrosta 1 db rosta láda és 7 db különböző csavarkulcsok 1 db olajozó 3 db tűziszerszám, 1 drb szenes kupa, 2 db elevátor emelőrud, 1 drb mentőszekrény a megtekintett állapotban, 8 drb patent ék és 8 drb sima ék, 2 drb válék Bak János Jósvafői lakosnak 5000 ezer az az Ötezer pengőért mej összeget köteles a gép elszállításakor teljes egészében kifizetni az eladóknak.

Kelt Radostyán 1943 Jún. 10.

*Tanuk:
Lakó János
Sándor Bertalan
Kömpres József
Béres János*

*Eladók:
Bencs Károly
Lukács Károly
Vevők:
Bak János”*

„Jósvafői Földigénylő Bizottság

Határozat

A Bak János jósvafői lakosnak 40 négyszögölnyi réti föld területét a jósvafői Földigénylő Bizottság ház hely terület céljára igény bevette.

Ezért a területére csere képen a Földigénylő Bizottság ugyancsak a réten 40 négy szögöl területet jelöl ki.

Jelen határozat ellen a kézhezvételtől számított 15 napon belül fellebezni lehet az Abaúj-Torna vármegye Földbirtok rendező Tanácsához (:Szikszó) címzett, de a jósvafői Földigénylő Bizottsághoz benyújtott fellebezés alapján.

Jósvafő, 1946. február 11-én.

*id. Kovács László
földig. biz. elnök”*

T a r t a l o m

**Fülöp András – Simon Zoltán:
Beszámoló a jósvafői református templom területén végzett
1996-97. évi műemléki kutatásokról**

**Nadanicsek Imréné (sz. Gereguly Piroska):
Szólások, közmondások**

Jósvafő népességének alakulása

Vers a távolból

Jósvafői anyakönyvek II.

Jósvafő régi térképeken II.

A jósvafői tájház vendégkönyvéből (III.)

A közelmúlt emlékei